

1905

Inledning

I Ryssland ledde beskjutningen av demonstranter i Sankt Petersburg i januari till en revolutionär situation, den första ryska revolutionen. I tidskriften *Första Maj* 1905, direkt efter Brantings majartikel, skrev Carl Natanael Carleson (signaturen Spartacus) om "den ryska rörelsen". Branting varnade i sitt majtal för det ryska exemplet och uppmanade "att vid protester hålla sig inom laglighetens gränser". Som ett sådant medel angav han storstrejken som han dock inte förordade just nu. I majresolutionen talades allmänt om "de medel som äro erforderliga". Anledning till protester gav regeringsförslaget om straff vid aktioner, det vill säga främst strejker, som kunde ses som samhällsfarliga avtalsbrott, alltså ett slags strejklöslöshetsförbud. I majtalet 1908 talade Branting om "den frihets- och fredsbringande revolutionen" i Ryssland.

När det gäller rösträtten så upprepade regeringen bara sitt otillfredsställande förslag från året innan. "Medborgarrätt" istället för undantagslagar, "brutala klasslagar", var majresolutionens lösen.

Unionsfrågan tillspetsades vilket ju också ledde fram till upplösningen av unionen på hösten. Branting talade mot "den storsvenska vanvettspolitiken".

1. Majtalet

- Ort: Gävle, Boulognerskogen.
- Källa: Arbetarbladet 1905-05-02, s. 2, En storslagen demonstration i Gefle. Hj. Branting karakteriserar regeringspolitiken.

[...]

Ordföranden i Arbetarkommunen, red. Rosén hälsade här de demonstrerande och dagens talare red. Hj. Branting välkomna, konstaterande, att det stora deltagandet i demonstrationen tydde på ett mer än vanligt lifligt inträse för de förhandenvarande frågorna, hvilket inträse betingades af dessa frågors stora betydelse. Hr *Hj. Branting* besteg därpå talaretribunen, hälsad af lifliga applåder, samt höll ett timslångt, ofta af applåder afbrutet föredrag, hvori han på ett klart och koncist sätt utredde den politiska situationen, sådan den tager sig uttryck i rösträtts-, unions- och sträjkfrågorna.

Tal. erinrade bl.a. om den sorgliga urtiman af 1892 och de löften som då gåfvos om medborgarrätt åt folket – löften som endast gåfvos för att svikas. Tal. karakteriserade vidare planerna på införande af proportionella val såsom ett försök till en

öfverrumpling, afsedd att ge högerinträssa i riksdagen opropotionerligt stort rum, för att sedan utgifva häraf följande beslut som folkets vilja.

Hr Branting riktade härefter ett skarpt angrepp mot det Boströmska regeringssystemet, som tagit sig ett så eklatant uttryck i det sträjkförbudslagförslag, som regeringen lagt fram, några få veckor efter att ha bilfvit bekant att arbetarne beslutat sig för att fredligt afvakta rösträttsfrågans lösning.

Detta lagförslag är det hänsynslösaste som någonsin förekommit i vårt land och nästa steg, om det blefve antaget, vore gifvet munkorgslagen, som hindrade prässen att kommentera skändligheterna.

Tal. berörde ock unionsfrågan, skarpt fördömande den storsvenska vanvettspolitik, som gjort att Norge sett sig tvunget att bereda sig på den eventualiteten att med vapenmakt tillbakaslå öfvergreppen, samt karakteriserade den svenska regeringens uppträdande såsom *de systematiska löftesbrottens politik*.

Hvad arbetarne ha att göra är att kraftigt säga ifrån att de ej gilla denna regim, som har sina ideal i Petersburg i st. f. i Västeuropa – ett omdöme som ej minst har sitt berättigande i det ständigt visade misstroendet mot arbetarna, hvilket t.ex. nu visar sig i inkallande af militär till hufvudstaden – garantien af tjugo skarpa patroner pr man! Tal. hoppades att likheten med Ryssland ej skulle sträcka sig längre och manade arbetarne att vid protester hålla sig inom laglighetens gränser. Men inom dessa gränser befinner sig äfven det effektivaste medlet – storsträjken. Tal. manade dock icke till storsträjk – den maningen skulle de maktägande själfva få utfärda.

Red. Branting som ofta afbrutits af stormande applåder, slöt med att utbringa ett lefve för arbetarklassens seger öfver klassamhället, som besvarades med fyra rungande hurrarop.

Utrymmet och önskan att bereda personalen om möjligt någon ledighet på första maj förbjuder oss att för dagen återgifva mer än dessa fragment af det glänsande talet.

[...]

2. Nyhetstelegram om majdemonstrationen

- Källa: Social-Demokraten 1905-05-02, s. 2, I landsorten.

Gäfle, måndag. Demonstrationen storartad. I tåget genom staden deltog 35 föreningar med 24 fanor och 9 musikkårer. Enligt polisuppgift deltog i tåget 6,000 personer. Vid mötesplatsen voro säkert 8,000 närvarande. Redaktör Rosén hälsade välkommen. Hufvudtalet hölls af redaktör Branting. Han genomgick rösträttsfrågans

öden, de brutna löftenas politik, belyste halfproportionalismens innebörd och hur årets förslag öppet fullföljde partisyften mot rättvisan. Brännmärkte regeringens sträjklagar, hvilka måste drifva lugna arbetare till yttersta motstånd. Samma löftesbrottens politik har samma härskande klick fullföljt mot Norge, men där möter ett enigt folk, beslutet att ej vika. Sverges arbetare skänka dock sina sympatier helt åt det norska folkets själfständighetskraf, icke åt sina egna förtryckare. Måtte de maktägande häjda sig i tid. Sanktion af konsulatlagen, hvarom norska folket är enigt, och sedan förhandling, det är lösningen. Arbetarklassen i Sverge är besluten att till det yttersta häfda sin rätt, men med lagliga medel. De maktägandes utmaningar med truppsammandragningar som i Petersburg skola vi besegra genom lugn, besinning, liksom Tysklands socialdemokrater afvisade dynamitpolitiken och genom sin laglighet krossade Bismarcks socialistlag. Vår kamp blir lättare, ty en Ramstedt är ingen Bismarck. Lefve arbetarklassens framtida samhälle.

Den allmänna resolutionen antogs enhälligt. Demonstrationen i allo vällyckad. Senare partikollation på Strömdalen, Gäfle arbetares nyaste stolta eröfring som från öfverklassprivilegium blifvit en Folkets park, där den röda fanan svajar.

Branting

3. Artikel

- Ämne: April-betraktelser 1905.
- Källa: Första Maj 1905, s. 6.

När detta läses har kanske händelsernas hjul rullat ett viktigt stycke fram. När det skrives stå vi däremot ännu inför det ovissa i fråga om utsikterna både för sträjkförbudet och rösträttseländet. Vi veta ej, om vi skola ha en utpräglad reaktionär eller en färglöst reaktionär regering att slåss mot – på en upplyst, frisinnad regering, som helt enkelt vill alla rätt, får nog ett så *tålmodigt* folk som det svenska vänta!

Så mycket tror man sig veta i de stora frågorna, att konstitutionsutskottets första-kammar-halfva, med stöd af "annexet" från den andra, i år bestämt sig för *första kammarens fjolårsbelslut*, d.v.s rösträtt blott för dem, som påförts skatt och betalat den, städer och landsbygd väljande med utjämnad rösträtt och proportionella val. Detta var i fjol det Billing-Barnekowska anbudet, kronan på den skamlösa förfuskningspolitik vi bevittnat allt sedan löftena gåfvos under härordningskampanjen. Det lämnar ju t.o.m. den allmänna rösträttens grund för att helt gå tillbaka till census-rösträtten. "Är du för fattig att påföras direkt skatt, så får du ingen rösträtt, bara värneplikt och svälttullar!" – det är kort och populärt öfversatt *det* förslaget mening. Till och med hr Berger – man tänke sig till och med han! – har

energiskt vägrat att gå *så* långt från hvad som lofvats. Han vill att hans rösträtt skall kunna *heta* "allmän" – att den sedan inte blir det bekymrar honom ej.

Men motståndet har växt mot proportionalvalen. I andra kammaren bjudes då på två kompromisslinier: Mossebo eller Tällberg-Staaff, hvilketdera får det vara? Den förra är Göteborgshögerns, den senare samlingspartiets, och vid en flyktig granskning äro de förvillande lika. En hufvudskillnad är dock att Mossebo afser att med konst skapa fram 165 rena agrarkretsar, i hvilka ingen folksammanhopning på öfver 1000 själar må förekomma; så fort en sådan bildas, in med den till de förtappade städerna! Det andra förslagets kardinalfel är dess trånga bygdevyer: ingen valbar utom kretsen, ingen klar meningsstrid, utan kompromissnamn från början, ty den blir vald, som kommer högst, äfven om kanske två tredjedelar af valmännen röstat på andra; och så naturligtvis de tarfliga utskyldstrecken, det stora affallet från den allmänna rösträttens rena fana.

Gent emot en sådan bastard af ny rätt och gammal orätt står enkelt och klart socialdemokratiens rösträttsprogram. Ingen doktrinarism i den praktiska anordningen af valkretsarna, men orubbligt fast i krafvet på ärlig allmän rösträtt. *Där* är den enda lösen, som är arbetarklassen värdig, och där är framtidens – *om vi själfva vilja det*, en nära framtids lösning.

Hvad skola vi då här säga om sträjkförbudslagen, om den nya, plötsligt af det onda samvetet framdrifna undantagslag, som i ett slag kastat om hela situationen i landet, som drifvit de nyss kallblodigt afvaktande massorna till förbittrad beslutsamhet att, om så påfordras, våga det yttersta för att bevara sin rätt som frie män! *Vi* behöfva ej orda här, folket har redan, när detta skrives, själf tagit ordet och talat med ett allvar, som ej kan missförstås. Sviker här andra kammaren sin solklara plikt att värna de nu rättslösa åtminstone mot nya bojor, blir den Bergerska skamlöshetslagen trots folkets stormande protester genompiskad i riksdagen – ja, då ha ni själfva så velat, ni dårar, som skapa folkresningar och sedan med stupid och ilsken förvåning se att den, som ni lömskt öfverfaller, försöker att slå igen!

Vi stå nu 1 maj inför afgörandet. Men i alla den väldiga klasskampens vaxlingar, i storm och i segerjubel, i stillare samlingstider eller i tillfälliga nederlag, öfverallt och i alla skiften skall ljuda högt den lösen, som 1 maj öfver hela världen symboliserar:

Lefve arbetareklassens orubbliga solidaritet!

Hjalmar Branting.